

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

YÜRÜTMENİN DURDURULMASINI

STEYEN (DAVACI) : ECEV T ALKAN
VEKİL : AV. MAHMUT FEVZ ÖZLÜER
UETS[16276-72766-52805]

KARŞI TARAF (DAVALI) : HATAY VALİLİĞİ - UETS[35756-86578-59710]
VEKİL : AV. AY E ALP

STEMİN ÖZETİ : Davacı tarafından, Hatay ili, Defne ilçesi, Döver Köyü sınırları içerisinde 3481857 Erişim Numaralı sahada II-A grubu Kalker Ocağı Kırma ve Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali Projesi için verilen 01.11.2023 tarih ve 2023234 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Gerekli Değildir" kararının; hukuka aykırı olduğu, projenin su varlıkları üzerinde tehdit oluşturduğu, su kaynaklarının kaybolmasına yol açacağı, çevre düzeni planlarına aykırılık bulunduğu ve doğal yapısı ile korunması gereken bölgenin yok edileceği, kentsel stratejilere uygun olmayan planlama süreçlerinde kırsal dokuyu gözetmeyen izin süreçlerinin kentin çöküntü alanlarını arttıracak, flora ve fauna çeşitliliği açısından bölgedeki ekosistem yapısını besleyen vadide gerçekleşecek projenin bölgedeki ekosistemin parçalanmasına yol açacağı, bölgede iklim değişikliğine bağlı felaketlerin, sellerin ve su baskınlarının artmasına yol açacağı, projenin zeytinlik alanlarına çok yakın mesafede olduğu, proje alanının dini merkez özelliği taşıdığı, soyut ve somut kültürel miras özelliği bulunduğu, ruhsat alanı içerisinde köyün merası ve dini kutsal alanlarının bulunduğu, proje kapsamındaki patlamaların ibadet yerlerinin havaya uçurulmasının kutsallarına ve dini inançlarına saldırı niteliği taşıdığı ileri sürülerek iptali ve yürütmesinin durdurulması istenilmektedir.

SAVUNMANIN ÖZETİ : Usule ilişkin olarak, davacı objektif dava açma ehliyetine sahip ise de subjektif ehliyete haiz olmadığından davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmesi gerektiği, esasta ise ÇED Yönetmeliği Ek-5'te yer alan Duyarlı Yörelere listesine göre, proje faaliyet alanının etki alanı çevresinde yer almadığı, hammadde üretim alanının, 1/100.000 Ölçekli Onaylı Çevre Düzeni Planında "Kısmen Orman Alanı, Kısmen de Mera Alanı" olarak planlı olduğu, faaliyet alanında ormanlık alan, milli parklar, özel koruma alanları, tarihsel, kültürel, arkeolojik ve benzeri önemli alanlar bulunmadığı, ayrıca proje alanı ve çevresinde herhangi bir peyzaj değeri yüksek yerler veya rekreasyon alanları, benzersiz özellikteki jeolojik ya da jeomorfolojik oluşumlar bulunmadığı, projenin olumsuz etkilerinin önlenmesi ve etki azaltma önlemlerinin etkinliğinin gözlenebilmesi için projenin uygulama aşamasından itibaren başlanarak işletme aşaması boyunca devam edecek şekilde çevresel izleme planı hazırlandı, tüm bu hususların değerlendirilmesi ile görüleceği üzere idarece gerçekleştirilen tüm eylem ve işlemlerin ilgili mevzuat ve hizmet gerekleri kapsamında gerçekleştirildiği ileri sürülerek davanın ve yürütmenin durdurulması isteminin reddi gerektiği savunulmaktadır.

TÜRK MİLLET ADINA

Karar veren Hatay 3. dade Mahkemesince 2577 sayılı dade Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A maddesi uyarınca davalı idarenin savunmasını vermesi ile tekemmül eden dava dosyasında davacı tarafından duruma talep edildiği görüldüğü davacının yürütmenin durdurulması istemi hakkında inceleme yapıldığı

Dava, davacı tarafından, Hatay ili, Defne ilçesi, Döver Köyü sınırları içerisinde 3481857

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

Erişim Numaralı sahada II-A grubu Kalker Ocağı Kırma ve Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali Projesi için verilen 01.11.2023 tarih ve 2023234 sayılı "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Gerekli Değildir" kararının iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılmıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin 2. fıkrasında, "Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler." hükmü yer almaktadır.

2872 sayılı Çevre Kanununun 2. maddesinde, çevresel etki değerlendirilmesi, gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar olarak tanımlanmış, Kanunun "Çevresel etki değerlendirilmesi" başlıklı **10. maddesinde**, "*Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlamakla yükümlüdürler. Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili onay, izin, tevkil, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez; proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez. Çevresel Etki Değerlendirmesine tâbi projeler ve Stratejik Çevresel Değerlendirmeye tâbi plan ve programlar ve konuya ilişkin usûl ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.*" hükmüne yer verilmiştir.

29.04.2022 tarih ve 31907 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin 4. maddesinin () bendinde**, Çevresel etki değerlendirilmesi gerekli değildir kararı: Ek-2'deki listede yer alan çevresel etkileri ön inceleme ve değerlendirilmeye tabi projelerin, çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucunda ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğunu belirlenmesi üzerine, projenin gerçekleştirilmesinde çevre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararını ifade ettiğini belirtilmiştir; Yönetmeliğin "Çevresel etki değerlendirilmesi başvuru dosyası, çevresel etki değerlendirilmesi raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlama yükümlülüğü" başlıklı **6. maddesinde**, "*(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki bir projeyi gerçekleştirmeyi planlayan gerçek veya tüzel kişiler; Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeleri için; ÇED Başvuru Dosyasını ve ÇED Raporunu, Çevresel Etkileri Ön inceleme ve Değerlendirmeye Tabi Projeleri için de Proje Tanıtım Dosyasını, Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlara hazırlatmak, ilgili makama sunulmasını sağlamak ve proje kapsamında verdikleri taahhütlere uymakla yükümlüdürler. (2) Kamu kurum/kuruluşları, bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesi sürecinde proje sahiplerinin veya Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşların isteyeceği konuya ilişkin her türlü bilgi, doküman ve görüşü vermekle yükümlüdürler. (3) Bu Yönetmelikte tabi projeler için 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu' kararı veya 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir' kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili tevkil, onay, izin, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez. Ancak bu durum söz konusu tevkil, onay, izin ve ruhsat süreçlerine başvurulmasına engel teşkil etmez.*" hükmüne, "Çevresel etki değerlendirilmesi uygulanacak projeler" başlıklı **7. maddesinde**, "*(1) Bu Yönetmeliğin; a) Ek-1'deki listede yer alan projelere, b) 'ÇED Gerekli Değildir' kararı verilen projelere, c) Kapsam dışı değerlendirilen veya kanunen muafiyeti bulunan projelere ilişkin kapasite artırım ve/veya alan genişletilmesinin planlanması halinde, mevcut proje kapasitesi ve kapasite artırımları toplamı ile birlikte projenin yeni kapasitesinin Ek-1'deki listede yer alan projelere, ÇED raporu hazırlanması zorunludur.*" hükmüne, "Çevresel etkileri ön inceleme ve değerlendirilmeye tabi projeler" başlıklı **15. maddesinde**, "*(1) Bu Yönetmeliğin; a) Ek-2'deki listede yer alan projeler, b) Kapsam dışı değerlendirilen veya kanunen muafiyeti bulunan projelere ilişkin kapasite artırım ve/veya alan genişletilmesinin planlanması halinde, mevcut proje kapasitesi ve kapasite artırımları toplamı*

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

ile birlikte projenin yeni kapasitesi Ek-2'deki listede belirtilen projeler için proje tanıtım dosyası hazırlanması zorunludur." hükmüne, "Ba vuru ve inceleme" ba lıklı **16. maddesinin 1. fıkrasında**, "15 inci maddede tanımlanmış projelerin çevresel etkilerinin incelenmesi amacıyla, proje sahibi tarafından vekâleten yetkilendirilen ve Bakanlıkça yeterlik verilmiş olan kurum/kurulu lar tarafından; Ek-4'te yer alan formata göre proje tanıtım dosyası hazırlanır. ..." hükmüne, "Çevresel etki de erlendirmesi gereklidir veya çevresel etki de erlendirmesi gerekli de ildir kararı" ba lıklı **17. maddesinde**, "(1) Bakanlık inceleme de erlendirme süreci tamamlanarak karar a amasına geçilen proje hakkında 5 i günü içinde 'ÇED Gereklidir' veya 'ÇED Gerekli De ildir' kararını verir. Verilen karar il müdürlü üne, görü alınan kurum/kurulu lara, proje sahibine ve Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kurulu lara bildirilir. Bu karar il müdürlü ü tarafından internet sitesinde süresiz ve askıda 30 takvim günü ilan edilerek halka duyurulur. (2) 'ÇED Gerekli De ildir' kararı verilen proje için 5 yıl içinde mücbir sebep bulunmaksızın yatırıma ba lanmaması durumunda 'ÇED Gerekli De ildir' kararı geçersiz sayılır. (3) Yatırıma ba lanılmamış olan projeler için verilen 'ÇED Gerekli De ildir' kararları, proje sahibinin talebi ve talebin Bakanlık tarafından uygun görülmesi halinde geçersiz sayılır. Bu ekilde geçersiz sayılan kararlar Bakanlık ve il müdürlü ü tarafından internet sayfasında ilan edilir. (4) 'ÇED Gereklidir' kararı verilen projeler için ÇED ba vuru dosyası hazırlanarak Bakanlı a ba vuru yapılması gerekmektedir. Ancak, 'ÇED Gereklidir' kararına esas artların de i mesi halinde, 15 inci madde hükümlerine göre yeniden ba vuru yapılabilir." hükmüne yer verilmiş, **Yönetmeli in Ek-2 listesinin 18. maddesinde**, "Çimento bazlı yapı elemanları ve/veya hazır beton tesisleri: ... b) Üretim kapasitesi 100 m³/saat veya üzerinde olan hazır beton tesisleri" ile **45. maddesinde**, "Madencilik projeleri; a) Madenlerin çıkarılması (Ek-1 listesinde yer almayanlar), ... e) Kırma, eleme, yıkama, kurutma ve cevher hazırlama i lemlerinden en az birini yapan tesisler" Çevresel Etkileri Ön nceleme ve De erlendirmeye Tabi Projeler arasında sayılmış tır.

Dava dosyasının incelenmesinden; Hatay Yatırım zleme ve Koordinasyon Ba kanlı ı tarafından yapılması planlanan ve Çevresel Etki De erlendirmesi Yönetmeli i'nin EK-II listesinde sıralanan projelerden olan "3481857 Eri im Numaralı Sahada II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı, Kırma Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali" projesine ili kin olarak Hatay Valili ine sunulan Proje Tanıtım Dosyasının Hatay Çevre, ehircilik ve klim De i ikli i l Müdürlü ünce incelenerek çevresel etkilere kar ı alınması ön görülen önlemlerin yeterli görüldü ü ve ayrıca bir ÇED raporu hazırlanmasına gerek bulunmadı ı de erlendirilerek Yönetmeli in 17. maddesi uyarınca 01.11.2023 tarih ve 2023234 sayılı "Çevresel Etki De erlendirmesi Gerekli De ildir" kararının verildi i, davacı tarafından bu kararın iptali istemiyle bakılan davanın açıldı ı anlaşılmaktadır.

Bakılan davada, uyu mazlı ın teknik niteli i dikkate alınarak Mahkememizce mahallinde ke if ve bilirki i incelemesi yaptırılmasına karar verilmiş olup Maden Mühendisi, Ziraat Mühendisi, Çevre Mühendisi, Jeoloji/Hidrojeoloji Mühendisi, Biyolog (Flora ve Fauna Uzmanı), Antropolog ve ehir Plancısından olu an bilirki i heyetiyle mahallinde ke if ve bilirki i incelemesi yaptırılması sonrasında hazırlanan 01.11.2024 havale tarihli bilirki i raporunda,

" ehir ve Bölge Planlanma Bakımından De erlendirme;

Hatay ili, Defne ilçesi, Döver Mahallesi Mevkii, 3481857 Eri im Numaralı Sahada Hatay Yatırım zleme ve Koordinasyon Ba kanlı ı tarafından 'II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı, Kırma Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali' kurulması planlanmış tır. Proje alanı, 1/100.000 Ölçekli Hatay li Onaylı Çevre Düzeni Planında 'Kısmen Orman Alanı, kısmen Mera Alanı, kısmen de Tarım alanı' sınırları içinde yer almaktadır.

Hatay li 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planını'nın amacı; '2041 yılı hedef alınarak, ilin sahip oldu u do al, tarihi ve kültüel de erlerin korundu u, yerle im alanları ile birlikte, sanayi, tarım, turizm, ula ım, enerji gibi sektörlerin, ülke ve bölge politikaları çerçevesinde ve koruma-kullanma dengesi içinde bütüncül olarak planlandı ı mekânsal ve sektörel gelişimin yönlendirilmesi' olarak tanımlanmış tır.

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

Mekansal planlama, yerle melerin de i iminde etkili olabilecek ekonomik, sosyo-kültürel, fiziksel/mekânsal de erlerin birlikte de erlendirilerek, yerle imlerin planlı geli mesi ve/veya düzenli de i imin sa lanmasını amaçlamaktadır. Yani, mekânsal planlar, yerle imlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik geli mesini düzenli dengeli bir yapı içerisinde geli mesini sa lamayı hedefler. Planların, do al, tarihi ve kültürel de erlerinin koruma ve kullanma dengesinin sa lanması esastır ve kamu yararı ilkesine dayanarak hazırlanır.

Dava konusu proje alanının da içinde yer aldı ı Defne ilçesi, Döver Kırsal Mahallesi hem sürdürülebilir kalkınma hedefleri hem de Hatay il bütününi kapsayan çevre düzeni planı çerçevesinde, koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi, kentsel ve kırsal çevresinin fiziksel, sosyo-kültürel de erlerinin korunarak geli melerin yönlendirilmesi hedeflenmi tir.

Çevre Düzeni Planlarında getirilen Hükümler ve Plansız Alanlar Yönetmeli i çerçevesinde kırsal alanların sa lıklı geli mesi ve do al kaynakların korunması hedeflenmektedir. 6360 sayılı On Dört lde Büyük ehir Belediyesi ve Yirmi Yedi lçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde De i iklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında Büyük ehirlerin sayısı 30'a yükseltildi ve sınırlarının il sınırına geni letilmesi ile bu illerdeki köyler mahalle statüsü kazanmış tir. Kırsal mahalle olan Döver Mahallesi büyük bir kısmı kırsal karakterli bir yerle melerdir. Kırsal karakterli yerle meler, geleneksel yapı sistemleri ve yerel malzemeler kullanılarak topo rafyaya ve iklime ba lı olarak ekillenmi yerle melerdir. Alanda yapılacak olan her faaliyette do al yapının koruma-kullanma dengesinin korunması, aynı zamanda ekonomik yapısı da tarım ve hayvancılı a dayanan yerle imin hem ekonomik yapısını hem de sosyo-kültürel yapısını koruyarak sürdürülebilirli inin sa lanması önemli oldu u de erlendirilmektedir.

Tüm bu hususlar topluca de erlendirildi inde, çevre düzeni planı planlama alanı sınırı içinde yapılacak olan her faaliyette, planın hem mekânsal hem de mekânsal olmayan hükümlerine uyulması gerekmektedir. '3481857 Eri im Numaralı Sahada II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı, Kırma Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali' sahası 'Kısmen Mera ve Kısmen Orman Alanı' sınırları içinde oldu undan, çevre düzeni planı plan hükümlerinin Orman Alanları ve Mera Alanları alt ba lıklarında bulunan hükümleri çerçevesinde de erlendirildi inde, dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelerden 8.5.1 ve 8.5.2. de belirtilen hususların dikkate alınmadı ı de erlendirilmektedir.

Jeoloji ve Hidrojeoloji Mühendisli i Bakımından De erlendirme;

Proje ile ocak i letmecili inde açık i letme yöntemi ile 20,7 hektarlık ÇED alanında toplam 4.000.000 ton/yıl (cevher + pasa + tüvenan) malzeme çıkarılması planlanmaktadır. Kalker oca ından yıllık 3.250.000 ton kullanılmaya hazır tüvenan (herhangi bir i leme tabii tutulmadan), 390.000 ton kırma-eleme tesisine gönderilmek üzere cevher ve 360.000 ton pasa alınması öngörülmektedir. Dolayısıyla kalker oca ından çıkacak olan malzemedan 390.000 ton cevher kırma eleme tesislerinde kırılıp boyutlandırıldıktan sonra ÇED Alanı içerisinde kurulacak olan 180 m³/saat kapasiteli hazır beton üretim santraline hammadde olarak verilecektir. Geriye kalan 360.000 ton pasa, pasa depolama alanında, tüvenan cevher ise kullanılmak üzere saha içerisinde bulunacak olan cevher stok depolama alanında depolanacaktır.

Proje alanı; Defne ilçe merkezine ku uçu u yakla ık 9 km mesafede yer almaktadır. Yapılması planlanan proje ile tesiste II-A grup maden (kalker) üretimi ve hazır beton üretimi yapılacak olup proje alanına en yakın yerle im birimleri; proje alanının kuzeybatısında yakla ık 1300 metre mesafedeki Döver Mahallesi, proje alanının güneydo usunda yakla ık 1650 metre mesafedeki Yukarıokçular Mahallesi ve proje alanının kuzeydo usunda yakla ık 1400 metre mesafedeki Bozlu Mahallesi yer almaktadır (ekil 2). Proje alanına en yakın konut ise; proje alanının do usunda yakla ık 700 metre mesafedeki yapıdır.

Ke if sırasında yapılan gözlemlerde Maden (Kalker) Oca ı, Kırma Eleme Tesisi'nin faaliyette oldu u ancak Hazır Beton Üretim Santrali'nin ise henüz faaliyete geçirilmedi i belirlenmi tir.

Dava konusu proje alanında ve yakın civrında Eosen ya lı Okçular fomasyonuna ait neritik

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

kireçta ları, Miyosen ya lı kumta ı, killi kireçta ı, silta ı, kilta ı ve marn ar dalanmasından olu an Tepehan formasyonu, Pliyosen ya lı karasal kırıntılardan olu an Samanda ı formasyonu ve Kuvaterner ya lı alüvyal çökeller yer almaktadır.

Dava konusu Kalker Oca ı, Kıрма Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santralinin planlandı ı ve i letmeye açıldı ı alanda Okçular Formasyonuna ait neritik kireçta ları bulunmaktadır. Bu formasyon, kireçta ı, çörtlü kireçta ı ve kırıntılı kireçta larından meydana gelmi tir.. Genel olarak orta-kalın tabakalı, yer yer masifli, seyrek eklemli, çatlaklı, keskin kö eli ve kırıklı, sert, sa lam dayanımlı kireçta larından olu ur (Ate vd. 2004). Genel karakterinden dolayı bu formasyon içerisinde irili-ufaklı birçok ma ara geli mi tir.

Dava konusu Proje sahasının do usunda-batısında ve kuzeyinde Tepehan formasyonuna ait kumta ı, killi kireçta ı, silta ı, kilta ı ve marn ar dalanmasından olu an birimler yer almaktadır. Kumta ı-silta ı, sarımsı açık gri, boz renkli, orta kalın tabakalı, seyrek çatlaklı, eklemli genellikle gev ek-orta, bazen sıkı karbonat çimento ile tutturulmu tur (Ate vd. 2004). Tepehan formasyonu birimi olu turan kilta ı, killi kireçta ı, marn ve kumta larının a ınmaya kar ı oldukça dayanıksız olmaları nedeniyle inceleme alanındaki düzlük alanları olu turmaktadır.

Dava konusu proje alanının batısında çakılta ı, silta ı, killi kireçta ı, jips ara düzeyli kumta ı-kilta ı ar dalanmasından olu an Samanda Formasyonu yer almaktadır. Birimin egemen litolojisi, kumta ı ve birçok yerde kumta ı kilta ı ar dalanması ekinde gözlenir. Yine proje sahasının batısında genel olarak alüvyal çökeller yer almaktadır. Bunlar inceleme alanının batısında Asi Nehri vadisi ile di er alüvyal dolgulu vadi tabanlarında yayılı gösterirler (Selçuk, 1985; Ate vd. 2004). Alüvyonlar, genel olarak gri, açık gri renkli, ba lıca ofiyolit, kireçta ı, radyolarit, kuvars ve çörtten türeme blok, çakıl, kum, silt ve mil boyutundaki malzemelerden olu maktadır. Birim içerisindeki çakıl ve kum düzeyleri yanal ve dü ey yönde iç içe kamalanmaktadır.

Okçular Formasyonuna ait neritik kireçta ları eklemli, çatlaklı, keskin kö eli ve kırıklı bir yapı sundu undan yeraltısuyu açısından bol su ta ıyan bir akifer (Ekonomik olarak önemli miktarda suyu depolayabilen (yüksek permeabilite) ve yeterince hızlı ta ıyabilen (iletken) geçirimli jeolojik birimlerdir) özelli i ta ımaktadır. Bol kırıklı ve çatlaklı bir yapı sunduklarından bu birimler içerisinde yeraltısuyunu almak oldukça zordur. Bölge genelinde yeraltı suyu bakımından en fazla, su kapsayan birimdir. Bu birimler mostra verdi i topo rafik konumu itibariyle daha çok yüzey sularının yeraltına iletilmesinde ve hareketinde çok önemli bir köprü görevi görmektedir. Neritik kireçta ları çok geni alanda yayılmakta olup bölge için önemli bir beslenme alanı niteliindedir.

Tepehan formasyonuna ait killi kireçta ı, silta ı, kilta ı ve marn seviyeleri genel olarak az geçirimli birim özelli i ta ırken, kumta ı seviyeleri nispeten orta geçirimli kayaç özelli i ta ımaktadır. Çakılta ı, silta ı, killi kireçta ı, jips ara düzeyli kumta ı-kilta ı ar dalanmasından olu an Samanda Formasyonu ve blok, çakıl, kum, silt ve mil boyutundaki malzemelerden olu an alüvyonlar genel olarak geçirimli olup akifer özelli i ta ımaktadır.

Neritik kireçta larından olu an Okçular formasyonu içerisinde yer alan kırık çatlaklardan süzülen sular topo rafik konumu itibariyle daha çok yüzey sularının yeraltına iletilmesinde ve hareketinde çok önemli bir köprü görevi gördü ünden, çakılta ı, silta ı, killi kireçta ı, jips ara düzeyli kumta ı-kilta ı ar dalanmasından olu an Samanda Formasyonu ile blok, çakıl, kum, silt ve mil boyutundaki malzemelerden olu an alüvyonlar için önemli bir beslenme kayna ıdır.

Dava konusu Maden (Kalker) Oca ı, Kıрма Eleme Tesisi alanının bulundu u alanın ortasından geçen ve mevsimsel olarak akı gösteren bir kuru dere yata ı gözlenmi tir. Ke if sırasında yapılan incelemelerde dava konusu proje alanı ve yakın civarında sondaj, keson kuyu ve su kaynak noktaları gözlenmemi tir. Sondaj-1 dava konusu proje alanının güneyinde neritik kireçta ları içerisinde açılmış tir. Sondaj-2, Keson kuyu-1, Keson kuyu-2 ve kaynak proje alanının do usunda Tepehan formasyonuna ait killi kireçta ı, silta ı, kilta ı ve marn birimleri içerisinde açılmış tir.

Yukarıda verilen nedenler göz önüne alındı ında planlanan Kalker Oca ı ve Kıрма Eleme

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

Tesisinin bol kırıklı çatlaklı ve yer yer karstik bo luklu iyi bir akifer özelli i gösteren Neritik kireçta ları içerisinde açılmasından dolayı gerek hidrolojik gerekse hidrojeolojik yapı üzerindeki etkisi maksimum seviyede olacaktır. Çünkü neritik kireçta ları çok geni alanda yayılmakta olup bölge için önemli bir beslenme alanı niteliindedir. Dava konusu alanda üretim amaçlı yapılacak patlatmalar neticesinde kırıklı çatlaklı yapıya sahip neritik kireçta ları içerisinde yeni ve zamanla daha geni kırık ve çatlaklar oluşacaktır. Oluşacak yeni ve geni çatlaklar ve kırıklar nedeniyle yeraltısuyu akı ı akım yönlerinde de i imler meydana gelecektir. Bu de i imlere ba lı olarak neritik kireçta larından beslenen Çakılta ı, siltta ı, killi kireçta ı, jips ara düzeyli kumta ı-kilta ı araldanmasından olu an Samanda Formasyonu ve blok, çakıl, kum, silt ve mil boyutundaki malzemelerden olu an alüvyonlar içerisinde bölge halkı tarafından açılan sulama ve içme amaçlı keson ve sondaj kuyuları olumsuz yönde etkilenecektir.

Biyoloji Bakımından De erlendirme;

Ta ocakları planlandıkları alanda habitatı yok edecek derecede olumsuz etkide bulunabilirler. Habitatın parçalanması, biyolojik çe itlili e yönelik en büyük tehditlerden biri olup, türlerin yok olmasının en önemli nedenidir. Ta ocaklarının genel i akı na bakıldı nda habitatlar do rudan kazı ile kaldırılmasa bile bazı habitatların yok olması söz konusudur. Canlılar yer altı suyu veya yüzey suyundaki de i iklimler gibi çevresel etkilerden de dolaylı olarak etkilenebilir ve zarar görebilirler. Ormanlık alanlarda kurulan ta ocakları, yerel iklim ve mikro klimasında de i imlere yol açmakta, topraktaki canlıların yok olması, nemli ve verimli topra ın kaybı ile abiyotik minerallerin, faunanın etkilenmesi, toprak suyunun kaybıyla a açların büyümeleri olumsuz etkilenebilmektedir (Kantarıcı 2015). Da lık ve tepelik arazideki ormanlar ve bitkiler su da üretirler. Yere dü en ya ı , gözenekli orman topra ından sızarak ana kaya çatlak sistemine, oradan da kaynaklara, derelere ve yer altı suyuna ula ır. Ta ocaklarıyla bu sistem zarar görür. Tüf, bazalt gibi gözenekli volkanik kayalar ile traverten, kireçta ı kayaları gibi sedimanter kayaların gözenekleri ile kırık ve çatlakları içinde, ya mur sularının zemin içerisine süzülmesiyle olu an meteorik sular, daha önceden hapsolmu formasyon suları vardır. Sedimentasyon sırasında hapsolmu olan formasyon suları hidrolojik döngünün bir parçasıdır. Ayrıca çok eski jeolojik zamanda olu an fosil sular bulunmaktadır. Özellikle kireçta ı kayaları birer su deposudurlar (Atabey, 2018-2021). Ta oca ı faaliyetleriyle yer altından a ırı su çekimi olmaktadır. Özellikle orman/bitki örtüsü yok edilmekte ve ekolojik denge tamamen bozulmaktadır. Ta ocakları yarmaları kaya çatlak sistemlerini kestiklerinden, yer altı suyuna sızan suyun aç ı a çıkmasına, akı yönünün de i mesine, buharla masına ve kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, su derine kaçtı ndan yer çökmelerine neden olur. Patlatmalarla mevcut su kaynaklarının yolu de i mekte, su kaynakları azalmakta ya da kurumaktadır. Proje alanının yakınında bulunan bir bölgede kurumakta olan bir içme suyu kayna ı görülmektedir.

Cevher yataklarından gelen yeraltı suyu drenajı, do al kirleticiler olarak i lev görür. Kirleticiler kaynakların insan yapımı olması gerekmez; do al kirlilik kaynakları da vardır ama bu ko ulları olu turmada da yine etkili olabilecek di etkenler söz konusudur. Karst sistemlerinin çok dü ük oranda kendi kendini temizleme yetenekleri vardır; bu da karstik suyu kirlili e kar ı çok hassas hale getirir. Patojenler de dahil olmak üzere kirlenmi materyallerin, yüksek akı hızları nedeniyle filtrelenmeden uzun mesafeler ta ınır. Genel olarak karst, do al olarak su kalitesini dü ürebilen büyük miktarda organik madde ve bakteri içeren alanlarda meydana gelir. Erozyon sonucu özellikle kil kalıntısının yıkanması bulanıklı ın artmasına neden olur. Ta ocakçılı ı, yeniden doldurma rotasını önemli ölçüde de i tirebilir ve su kalitesi dü ebilir.

Genellikle ta ocakçılı ının ilk etkisi, üstteki bitki örtüsünü ve topra ı ortadan kaldırmak oldu undan ıllıman bölgelerde bitki örtüsünün ve topra ın kaldırılması evapotranspirasyonu (buhar dönu ümü) azaltır ve etkili ya ı miktarını artırır. Akıntı ve çökmeyi kontrol etmek için önlemler alınmadıkça, yeraltı suyunun da bozulması muhtemeldir. Bazı karstik alanlarda, kayayı örten toprak normalde bir filtreleme ve su arıtma bölgesidir. Agregatör madencili inde, hedef kireçta ı doymamı sa,

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

alttaki akifer için koruyucu bir örtü görevi görebilir. Koruyucu toprak örtüsü veya doymama kaya kaldırılırsa, madencilik tarafından oluşturulan delik yüzey suyunu yer altı suyu sistemine aktarabilir. Yüzey suyu kirlenirse yer altı suyu hızla kirlenir. Ta ocaklarından gelen büyük miktarlarda silt ve diğer atıklar (artık, yakıt, yağ) kireçtaşı alanının sınırları içinde veya çok ötesinde nehirlere ve yer altı su kütlelerini kirletir. Patlatma yeraltı suyu akışını da etkileyebilir ve bu da sonuçta yüzey suyu akışını da etkiler.

Proje Alanı çevresinde bulunan köyler içme sularını proje alanına yaklaşık 1.5-2 km mesafede artezyen kuyularından sağlar. Toprak tarafından yeterince filtrelenmeden kullanılan bu sular insan sağlığı için ciddi risk durumları oluşturabilir.

Kuylar, diğer hayvanlar ve bitkiler bu bölgelerde yaşar. Bölgede meydana gelen çevresel değişiklikler örnek olarak, kalıcı karanlık, az ışık ve derin, durgun bölgelerdeki yer altı bozukluklarının nispeten sabit iklimi ile başa çıkmak için hayvanlar, fizyolojik, davranışsal ve morfolojik adaptasyonlar geliştirirler. Örnek olarak gözleri küçülebilir veya yok olabilir. Hayvanlar, çözünür kalsiyum karbonat bolluğunun yarattığı oldukça alkali ortamla başa çıkabilmek için vücut tuzlarını kaybetmeden suyu yüzde yüz nemden arıyarak adaptasyonuna yönelirler. Proje alanına yakın bölgede bahçe tarımı eklinde sebze yetiştiriciliği yapıldığı küçük ölçekli alanlarda, yaban domuzlarının avlanma alanlarının da etkisi sonucu domuz zararının arttığı tespit edilmiştir.

Ormanlara düşen yağışın toprağa ulaşan bölümü yüzeysel akışa dönüşmeden ölü örtü ve toprağa sızar. Ormanda yaprak dökümü ile oluşan ölü örtü, ölü örtünün ayrı masası ile oluşan humus ve diğer kolloid organik maddeler, toprağın gözenek hacminin ve gözenek çaplarının artmasına neden olur. Su, gözeneklerden hızla sızıp, derinlere iner. Toprakta anakaya çatlak sistemine geçen su, kaynakları ve yeraltı suyunu besler. Taocağı yarmaları, kaya-çatlak sistemini kestiği için, yeraltı suyuna sızan suyun açığa çıkıp, buharlaşmasına ve kaybına veya çatlak sistemindeki akış yönünün de etkisi sebebiyle olur. Taocağı yarmaları toprağın suyunun da buharlaşmasına sebep olur. Yarma kenarında veya yakınında bulunan ağaçlarda verim kaybı ve kurumalar görülür. Proje alanında bu durumda bol miktarda bitki formasyonlarına rastlanmıştır.

Patlatmada kullanılan makine ile kazılması, kaldırılması, yıılması ve amalarında, kırma/eleme işlemlerinde, işlenmiş materyalin yıılması, kamyonlara yüklenmesi ve üzeri kapalı olmayan kamyonlarla sevkiyat yapılması ve tesis içi yollarda ıslatma yapılmaması yüksek oranda toz açığa çıkarır. Kurak bölgelerdeki ta ocaklarında toz kalkmasını önlemek için materyali ıslatmak gerekir ama kurak alanda su yetersizdir. Islatma suyu da hızla buharlaşır. Tozu önlemek veya bastırmak için torba filtreler ve ıslatma yöntemleri ya hiç kullanılmaz ya da kullanılsa da alanın ortamlarından dolayı sürekli kontrol edilmesi gerektiği halde kontrol edilmez, tıkanan filtreler çoğu kez de değiştirilmeden çalıtılmaya devam eder.

Ta çıkarma esnasında oluşan toz emisyonları hem çalışanın için hem de bölgede yaşayan insanlar için toksik etkilere sahiptir. Farklı toz türlerine maruz kalmanın neden olduğu sağlık etkileri kanser, tahri ve astım gibi alerjik reaksiyonların görülmesiyle sonuçlanır. Partikül çapı 10 µm'nin altındaki küçük parçacıklar (PM10), akciğerlere ve kan dolaşımına etki ederek sağlık problemi oluşturur (Kantarci 2015). Saha koşulları, kaya özellikleri, nem, ortamın hava kalitesi, hava akımları ve hakim rüzgarlar, operasyonun boyutu, yerleşim bölgesine yakınlık ve yakındaki diğer toz kaynakları agreganın çıkarılması sırasında oluşan tozun etkisini artırır. Toz konsantrasyonları, birikme oranları ve potansiyel etkiler kaynaktan uzaklaştıkça azalma eğilimi gösterir, dolayısıyla toz kontrol planındaki öncelik yerleşim alanlarına, tarımsal alanlara ve canlıların yoğun olduğu yerlere uzakta yapılmalıdır.

Ocak sahalarına yakın olan yerleşim alanlarındaki bölge halkı, nakliye ve işleme sırasında evlerinin içinde ve civarında biriken tozdan dolayı sağlık açısından büyük risk olmaktadır. Nitekim Civar köylerde son 1 yıl içerisinde üst solunum yolu hastalıklarının belirgin şekilde arttığı, patlamalar neticesinde köy halkının sıklıkla psikolojik stres yaşadığı ve özellikle üretim tesisinin

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

sıklıkla bu i i gerçekte tirmeleri sebebi ile halkın kendini güvende hissetmedi i belirlenmi tir. Ayrıca olu an tozun bölgede halkın geçim kayna ı olan hayvancılı ı bitirdi i belirlenmi tir.

Patlatmadan kaynaklanan kaçak toz, patlamaların uygun ekilde tasarlanması ve uygulanmasıyla kontrol edilebilir. Kaçak emisyonların kontrol edilmesi iyi bakım uygulamaları gerektirmektedir fakat Türkiye’de bahsi geçen bakım uygulamalarına dikkat edilmemektedir. Toz kanallara ve daha küçük açıklıklara girebilir ve ma aralara ta inabilir dolayısıyla karst biyotasını olumsuz etkileyebilir. Habitat ve biyotalarda ya am için belirleyici bir faktör ı ik eksikli idir. Tozdan dolayı ı ı in geçirgenli i etkilenir. Toz, kontrol edilmezse kuru havalarda çevreye yayılabilir, fırtınalar sırasında topra a sızabilir ve bitki örtüsü, fauna için zararlı ko ullar yaratabilir. Proje alanı bu bakımdan çok yo un etki altındadır.

Ziraat Mühendisli i Bakımından De erlendirme;

letme kaynaklı patlatma, kırma, yükleme bo altma veya ta ima gibi, faaliyetler sonrasında olu acak tozun, rüzgarlarla daha uzak mesafelere ta inması söz konusudur. Tozların çok hafif iddetli rüzgarlarla bile çok uzak mesafelere kolayca ta ındı ı bilinmektedir. Olu acak tozların, orman altı vejetasyonunu, orman yaban hayatını, çevrede bulunan zeytinlik, bademlik ve üzüm gibi bahçe bitkileri ile i letme civarındaki tarla tarımı alanlarını olumsuz etkilemesi, elde edilecek tarımsal ürünün miktar ve kalitesini dü ürmesi olasıdır. letme kaynaklı tozların rüzgarla ta inması sonucu zeytin, ba ve incir gibi bölgede yaygın olarak yeti tiricili i yapılan bahçe ürünlerini de olumsuz etkilemesi beklenmektedir. Nitekim, Farmer (1993), bitki üzerinde biriken tozların, a açların yaprak ve gövdelerinde çe itli deformasyonlara neden oldu unu, meyve tutumunu azalttı ını ve bitkinin genel büyüme dinamiklerini kısıtlayarak geli imini engelledi ini bildirmi tir. Kantarcı (2015), ta oca ı çevresinde su buharla masının yüksek oldu unu, çevredeki a açlarda verim kaybı ya andı ını ve zeytin a açlarında meyve boyutunun küçüldü ünü bildirmi tir. letme kaynaklı salınan toz, bitki yapraklarında stomaları kapatır, fotosentez yava lar ve bitki zayıf dü er. Bitkide hastalık yapan patojen ve parazit böcek sayısında artı olması ile birlikte verim kayıpları artar. Yapraklarda biriken toz, bitkilerin yapraklarında solunumu ve fotosentezi engeller, döllemeyi önler ve meyve olu umunu azaltır. Ke if sırasında Proje etki alanı içerisinde bu ekilde yüksek derecede toz birikimine maruz kalmı çok sayıda bitki örnekleri tespit edilmi tir

Leghari ve ark. (2013) ise, toza maruz kalan ba (üzüm) bitki boyunun %49 kısaldı ını, yaprak sayısının da %51 azaldı ını, ayrıca bitki fenolojik davranı ının da yüksek oranda de i ti ini bildirmi lerdir. Bu olumsuz etkiler, toz katmanı nedeniyle bitkilerde fotosentezin kısıtlanması, polen çimlenmesinin engellenerek döllemenin kısıtlanması, meyve büyümesinin baskılanması, hücre suyunun kaybedilerek, hücre ölümüne yol açması gibi yollarla ortaya çıkmaktadır. Tarla ürünlerinde de benzer olumsuz etkilerin görülmesi kaçınılmazdır.

Ayrıca, toza maruz kalma durumunda do al bitki örtüsünde, bitkilerin rekabet yeteneklerinde de i iklik olaca ı, bunun sonucunda bazı türlerin azalması veya tamamen yok olması yanında, bazı türlerin de daha baskın konuma geçebilece i ve do al vejetasyon dengesinin de i eebilece i dü ünülmektedir.

Ke if esnasında Proje alanına 1-3 km de i en mesafelerde, çok sayıda zeytinlik bulundu u, bu zeytinliklerin bazılarının 20-30 ya a açlardan olu urken bazılarının 50 yıldan daha ya lı oldu u, bu nedenle dava konusunun aynı zamanda 3573 sayılı 'Zeytincili in Islahı ve Yabanilerinin A ılatılması Hakkında Kanun' kapsamında de erlendirilebilece i kanısı olu mu tur.

3573 sayılı kanunun, 20. maddesinde 'Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara 3 kilometre mesafede zeytinya ı fabrikası hariç zeytinlerin vejetatif ve generatif geli mesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve i letilemez' hükmü ifade edilmi tir.

Ke if sırasında proje etki alanı içerisindeki zeytin a açları incelenmi , zeytin yaprakları üzerinde önemli ölçüde toz birikimi oldu u, zeytin a açlarının yıllık vejetatif geli imlerinin oldukça kısıtlı oldu u, generatif geli imlerinin toz varlı ından ciddi derecede etkilendi i ve meyve tutumunun

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

yok denecek kadar az oldu u belirlenmi tir. Proje Tanıtım Dosyasında (sayfa 79) i letme kaynaklı tozların orman ve tarım arazilerine zarar vermesini önleyecek tedbirlerin alınca ı taahhüt edilmi tir. Buna kar ın, yapılan ke if incelemesinde, Proje alanına yakla ık 1200m mesafede bulunan endemik olmamakla beraber bölgeye has özellikler ta ıyan genellikle Halhalı çe idinden olu an Zeytinliklerin, köy halkının kendi ihtiyaçları için yeti tirmi oldu u üzümlerin ve incir a açlarının, söz konusu i letme kaynaklı toz emisyonlarında ciddi derecede olumsuz etkilendikleri tespit edilmi tir.

Çevre Mühendisli i Bakımından De erlendirme;

Dava konusunu olu turan ta ocakları özellikle kırmata üretilen maden ocaklardır. Beton üretiminde kullanılan kum, çakıl, kırmata gibi malzemelerin genel adı 'agrega' olarak adlandırılmaktadır. Agregada, çok çe itli kullanım alanlarına sahip olmakla birlikte, özellikle in aat ve asfalt sektörünün zorunlu olarak kullanılan en önemli malzemesidir.

Ta ocaklarında üretilen agreganın ekonomiye olan önemli katkısına ra men ta ocaklarının i letilmesi sırasında etki alanı içerisindeki alanlarında toz, gürültü, yer sarsıntısı (vibrasyon) ve araç trafi i gibi olumsuz etkiler yaratmakta, ayrıca geli i güzel açılan ocaklar, görsel kirlili i de beraberinde getirmekte dolayısıyla toplumsal faydayı azaltmaktadır. Ekonomik kalkınmaya büyük katkısı olan ta ocaklarının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları olan sürdürülebilir kalkınma ilkeleri do rultusunda i letilmesi toplumsal faydayı (kamu yararını) maksimize edecektir.

Dava konusu II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı, Kıрма Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali Projesinin II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı 20,7 hektar ve hazır beton üretim santraline 180 m³/saat kapasiteli oldu undan Çevresel Etki De erlendirmesi Yönetmeli in EK-2 kapsamına girmektedir. Dolayısıyla Ön nceleme ve De erlendirme Yöntemine tabi bir projedir.

Ön nceleme ve De erlendirme Yöntemine tabi projeler için Çevresel Etki De erlendirmesi uygulamasının gerekli olup olmadı ının ara tırılması amacıyla ÇED Yönetmeli in Ek-IV'ünde verilen formata göre Proje tanıtım dosyası hazırlanması zorunludur.

Proje Tanıtım Dosyasının De erlendirilmesi:

Dava Konusu Proje Hatay ili, Defne ilçesi, Döver Mahallesi Mevkii, 3481857 Eri im Numaralı Sahada Hatay Yatırım zleme ve Koordinasyon Ba kanlı ı tarafından 'II-A Grubu Maden (Kalker) Oca ı, Kıрма Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretim Santrali' kurulması projesidir. Yapılması planlanan proje ile 06.02.2023 tarihli Kahramanmara merkezli depremler nedeni ile Hatay line ait Altyapı, Üstyapı, Ula ım Yolları ve Deprem Konutları Projelerinin yapımında kullanılmak üzere hammadde tedarik süreklili inin sa lanması olarak amaçlandı ı Proje Tanıtım Dosyasında belirtilmi tir.

Proje ile ocak i letmecili inde açık i letme yöntemi ile 20,7 hektarlık alanında toplam 4.000.000 ton/yıl (cevher + pasa + tüvenan) malzeme çıkarılması planlanmaktadır. Kalker oca ından yıllık 3.250.000 ton kullanılmaya hazır tüvenan (herhangi bir i leme tabii tutulmadan), 390.000 ton kıрма-eleme tesisine gönderilmek üzere cevher ve 360.000 ton pasa alınması öngörülmektedir. Kalker oca ından çıkacak olan malzemedan 390.000 ton cevher kıрма eleme tesislerinde kırılıp boyutlandırıldıktan sonra ÇED Alanı içerisinde kurulacak olan 180 m³/saat kapasiteli hazır beton üretim santraline hammadde olarak verilece i PTD de ifade edilmi tir.

Proje Tanıtım Dosyasında yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesi, bilirki i ekibinin 10.10.2024 tarihinde Mahkeme heyetiyle birlikte proje alanına düzenledi i ke if ve bilirki i incelemesinden elde edilen bilgi ve gözlemler sonucu dava konusu ile ilgili yapılan tespit ve de erlendirmeler a a ıda verilmi tir:

1. Proje yer seçimi ve alternatifleri:

Proje alanı, 1/100.000 Ölçekli Hatay li Onaylı Çevre Düzeni Planı'na göre P36 paftasında yer almakta olup 'kısmen Orman Alanı, kısmen de Mera Alanı' olarak planlanmı tir. Dava konusu proje alanı içerisinde kurulacak olan 180 m³/saat kapasiteli Hazır Beton Tesisi Sanayi Tesisleri kapsamında oldu undan 'Hazır Beton Tesisleri yeri Açma ve Çalı ma Ruhsatlarına li kin

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

Yönetmelik'te 'Maden Sanayileri' başlı altında yer aldığından Sanayi Tesisleri, Çevre Düzeni Planları ve mar Planlarında Sanayi Alanı olarak düzenlenen alanlarda yer alması gereken tesislerdir.

Dolayısıyla proje yer seçiminin dava konusu proje için uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Yine Proje Tanıtım Dosyasında proje yer alternatiflerinin de değerlendirilmediği görülmüştür.

2. Projenin inşaat ve işletme A aşamasında Çevresel Etkileri, Öncelikli Etkilerin Belirlenmesi ve Alınacak Önlemler:

Dava konusu tesisten kaynaklanacak toz emisyonları ve hava kirlenmesine katkı değerlerinin uluslararası kabul görmüş AERMOD dağılım modeli aracılığı ile hesaplanarak, faaliyetin etki alanındaki dağımlarını incelemiş ve Proje Tanıtım Dosyasında verilmiştir. Söz konusu modelleme sonuçları 3 Senaryo halinde verilmiştir. Bu sonuçlara göre:

Senaryo-1'de faaliyetin tek başına kontrollü aralarda yürütülmesi durumunda tesisten kaynaklanacak toz emisyonu Çöken Toz parametresi için sınır değerleri sınırdışı, PM10 parametreleri için kısa vade sınır değerleri yılda 10 defa aşılmıştır ancak, SKHKKY'ya göre bir yılda 35 defadan fazla aşılmadığından SKHKKY'ya uygun olduğu,

Senaryo-2'de faaliyet sadece patlatmadan kaynaklı emisyon incelenmiş ve patlatmanın kontrollü aralarda yürütülmesi durumunda kaynaklanacak toz emisyonu Çöken Toz parametresi için sınır değerleri sınırdışı, PM10 parametreleri için kısa vade değerleri bir yılda hiç aşılmamıştır, SKHKKY'ya uygun olduğu,

Senaryo-3'e ise faaliyetin patlatma emisyonu ve tesis etki alanındaki diğer emisyon kaynaklarıyla birlikte kümülatif olarak kontrollü aralarda yürütülmesi durumunda kaynaklanacak toz emisyonu Çöken Toz parametresi için sınır değerleri sınırdışı, PM10 parametreleri için kısa vade değerleri yılda 18 defa aşılmıştır, SKHKKY'ya göre bir yılda 35 defadan fazla aşılmadığından sınır değerleri sınırdışı belirtilmiştir.

Ancak, kümülatif değerlendirilmesinde, gerek Proje Tanıtım Dosyasında gerekse bilirkişi ekibinin 10.10.2024 tarihinde Mahkeme heyetiyle birlikte proje alanına düzenlediği keşif ve bilirkişi incelemesinde dava konusu proje alanına yaklaşık 500 m mesafede dava konusu projeye benzer bir tesisin faaliyette olduğu tespit edilmiştir. Dava konusu Proje Tanıtım Dosyasında Kümülatif Değerlendirmede sadece dava konusu faaliyetin tek başına kontrollü aralarda yürütülmesi durumu ve proje etki alanında bulunan konutlardan kaynaklanabilecek ısınmadan kaynaklı hava kirliliği dikkate alınmıştır. Nitekim, Proje Tanıtım Dosyasında 'proje etki alanında benzer faaliyet gösteren veya emisyon, gürültü vs. oluşturan mevcut herhangi bir tesis bulunmadığı, bu nedenle yapılması planlanan proje haricinde herhangi bir emisyon, gürültü, vibrasyon kümülatif hesaplaması yapılmadığı' belirtilmiştir (PTD sayfa 205). Dolayısıyla Proje Tanıtım Dosyasında yer alması gereken Kümülatif Etki Değerlendirmesi yapılmamıştır.

Maden Mühendisliği Bakımından Değerlendirme;

Firmaya ait kırmata, mıcır yada agrega ocağı halen faal durumdadır. Depremden dolayı inşaat sektörünün bölgede çok yüksek beton agregası talebi olduğu için firmalar çok hızlı bir şekilde kapasite artırımına yada yeni tesis kurulumuna yönelmektedirler. Proje ile ocak işletmeciliğinde açık işletme yöntemi ile 20,7 hektarlık ÇED alanında toplam 4.000.000 ton/yıl (cevher + pas + tüvenan) malzeme çıkarılması planlanmaktadır. Malzeme taşıma masraflarını minimize etmek için en yakın bölgede II-A grubu maden (kalker) ocağı ve kırma eleme tesisi için hazır beton üretim santrali Hazır beton santrali kurulması projesi için başvuru yapılmıştır (180 m³/saat kapasiteli).

'Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği' kapsamında 'Doğaya Yeniden Kazandırma Planı' hazırlanarak ilgili kurumlardan onay alınacağını proje sahibi taahhüt etmektedir. Ancak çevrede yerleşim alanları vardır ve insanları hayvancılık ile meyvecilik faaliyetlerini olumsuz etkileyebilen tozlanma sorunu vardır. Özellikle kurak yıllarda

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

mevsimlerde toz ve gürültü kirliliği artabilir. Oluşacak yolların temposu ve bazı beton transmikserleri yol güzergahı olarak mahalle ve köy yollarını kullanmaktadır. Bu ise trafik kazalarını artıracaktır. Firmanın ya da alanlarından ayrı özel yollar açmaması bir eksiklik değildir. Delme patlatma ile gevretme yapan ve kamyon ekskavatör bant sistemleri ile üretim yapılan tesiste Maden ve Petrol İleri Genel Müdürlüğü'nden (MAPEG) Hammadde Üretim Zin Belgesi ile 20,7 hektarlık alan için izin alınmıştır.

26.12.2012 tarihli ve 28509 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6331 sayılı SG Kanunu kapsamında 'Sağlıklı ve Güvenli İnecekli Yeri Tehlike Sınıfları Tebliği' incelendiğinde 'Diğer Maden ve Taş Ocakçılığı' faaliyetlerinin 'Çok Tehlikeli' sınıflarına girdiği görülmektedir.

Firma Tehlikeler ve risk kontrolü ile ilgili gerekli bilgileri sunmuş ve ileriye yönelik taahhütlerde bulunmaktadır. Ancak çalışma sahası ile ilgili tehlikeler ile ilgili riskler devam etmektedir. Konu ile ilgili olarak Madencilik ve taş ocaklarının riskleri incelenmiştir. Burada planlanan tesisle ilgili risklerin kaynağına bağlı ana konular aşağıdaki gibi sıralanabilir.

• Küresel-çevresel etki ve ya da döngüsü açısından sürdürülebilir zararlar orman yangınları ve ya da rejimini bozulması nedeniyle iklim değişikliğine katkı verilebilir.

• Ekil 14'de görüldüğü gibi basamak dizaynı uygun değildir. Değerlerde farklılıklar vardır. Patlatma ile oluşan titreşimler Jeolojik ve jeoteknik ve zemin mekaniği açısından toprak kaymaları, kısmi heyelanları tetikleyecektir. Basamak eğimleri ve yüksekliklerinde sapma ve yanlışlıklar vardır.

• Madenlerde SG yönetmeliğine göre orta sıklıktaki açık işletmelerde genel seviyesi 45 derecesini geçemez. Ocak bitimi için kurulmak istenilen hazır beton santrali üretimi tetikleyecek ve kontrolsüz üretim sonrası riskler ve kazaları artırmaktadır.

• Psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik riskler: Yolların üretime bağlı gürültü, patlatmalara bağlı titreşim, gaz çıkışı, kısmi akciğer hastalıklarına neden olacak ince toz partikülleri nedeniyle ya da alanlar zarar görebilir.

• Kurumsal ve yönetime bağlı firma ile toplum arasında hukuksal sebeplerle kayıpları nedeniyle ekonomik kayıplar olacaktır.

• Üretim kaynaklı kazalar yangın, araç devrilmesi, trafik kazaları, elektriksel v.b. kazalar

• Çevresel riskler; mera ve tarım arazi kalitesi, biyoçeşitlilikte azalma, maden atıkları ve su kirlenmesi, eksos gazları ve dumanları ve ya da alanlarında olumsuz koşullara neden olabilir.

Antropoloji Bakımından Değerlendirme;

Dava konusu olan Kalker Ocağı Kırma ve Eleme Tesisi ve Hazır Beton Üretimi Santrali'nin (bundan sonra 'ocak' olarak yazılacaktır) kurulduğu yerleşim alanlarına bakıldığında söz konusu faaliyete bağlı bazı önemli sorunların yaşandığı ve ileride bu sorunların daha da artacağı söylenebilir.

Kalker ocağının faaliyette olduğu bölgede (Bozlu ve Döver Mahallesi/köyü yakınında) yapılan gözlemler, izlenimler ve orada bulunan insanlardan alınan bilgiler doğrultusunda bilimsel niteliğiyle ilgili sonuç ve değerlendirmelere ulaşılmıştır.

a) Çocukların (ve yetkinlerin) sağlıklı ve çevreye uyumlu yaşamları ve yerel kültürün sürekliliği açısından: Ocak, yerleşim alanlarını olumsuz şekilde etkileyecek yakınlıktadır. Söz konusu tesisten etrafa yayılan yolların tozu, Bozlu köyü sakinlerinin günlük yaşantıları ve ileri kileri üzerinde olumsuz etki yaratmış görünmektedir (astım hastalığının giderek artması ve astımlıların hayati tehlikede oldukları köy sakinlerinin beyanları arasındadır). Kalker ocağı tesis alanına bir km kadar (1200 m) yakında olan köyde yaşayanlar gerek yolların tozundan gerek sürekli olarak yoldan geçen ve tehdit ve tehlike oluşturan kamyonların geçişinden dolayı, çocuklarının sokakta oynamalarına (herhangi bir kazaya uğramamak korkusundan) izin vermediklerini ifade etmektedirler. Sokak oyunları, çocukların sosyal/kültürel, psikolojik ve fiziksel gelişmeleri için çok önemli faaliyetlerdendir.

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

Özellikle köylerde sokak, tarla ve bahçeler, çocukların hem sosyal gelişmeleri hem de köyün üretim kültürünü yaşatmak ve sürdürmek için yaşamsal alanlardır; bu nedenle çocukların bu mekanları kaygısız ve korkusuz bir şekilde kullanmaları kültürün ve özellikle yerel kültürün sürekliliği için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle çocukların sokak, açık alanları etkin ve tedirgin olmadan kullanmaları hem çocuklar hem de ebeveyn için önemlidir.

b) Hayvancılık ve çiftçilik kültürü açısından: Hayvancılık ve çiftçilik kırsal alanın önemli kültürel etkinliklerinden ve geçim örüntülerindedir. Bu faaliyetlerin insanların sosyal ve kültürel yaşamlarına doğrudan etkileri bulunmaktadır.

Kalkınmanın açıldığı bölgede yaşayan köylüler, bölgenin coğrafî yapısı gereği hayatlarını daha ziyade hayvancılıkla ama aynı zamanda tarımla (zeytinlik bahçeler olmak üzere meyve ve sebze ile) idame ettirdiklerini belirtmektedirler ki sadahaki gözlemler de aynı doğrultudadır. Doğrudan hayvancılığın ve tarımsal üretimin yanı sıra bu ürünler etrafında gelişen kültürel değerler ve maddî üretimler de tarımdan çevreye yayılan tozlar ve dinamitlerle yapılan patlatmalar nedeniyle tehlike altındadır. Köyde yaşayan doğrudan ocaktan çıkan tozlara maruz kalan insanlar hayvancılıkla geçindiklerini, ancak civarda açılan tarım ocakları (köyün hemen üstünde ve köye daha yakın bir bölgede mahkemelik bir tarım ocağı daha bulunmaktadır) nedeniyle artık hayvancılık yapmakta zorlandıklarını; kendi yiyeceklerinin yanı sıra hayvanların besledikleri bitkilerin de ocaktan yayılan tozlardan etkilendiğini, verimin düştüğünü; bitki kalitesindeki düşüşe bağlı olarak hayvanların son zamanlarda sıklıkla hastalandıklarını, hayvanların doğrudan oranlarının azaldığını, bazılarının zehirli ve tozlu ot ve yaprakları yedikleri için öldüklerini belirtmektedirler. Köy sakinleri ocaktan yayılan toz nedeniyle hayvancılık ve tarım yapamaz hale geldikleri için köyde kalmalarının bir anlamının kalmayacağını dolayısıyla köyden göç etmek zorunda kalabileceklerini söylemektedirler.

Araştırmalar gösterimi göstermektedir ki insanların kendi istekleri dışında meydana gelen zorunlu göçler insanlarda travmatik sonuçlara neden olabilmektedir. Zorunlu göçlerle ailelerin dağılması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, özellikle çocuklarda yalnızlık duygusunun ortaya çıkması gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla göçler, göçmenler üzerinde sosyal/kültürel olarak dramatik sonuçlara neden olabilmektedir. Diğer yandan göçler, göç veren bölgeye/yöreye has kültürel değerler ve unsurların geri dönüşü olmayan bir şekilde kaybolmasına da neden olabilmektedir. Ocak civarındaki yerleşim birimlerinin de bu yönünden kirlilikten ve dinamitlerin yarattığı tehlikelerden (bir köy sakinleri yönünden dinamit patlamalarından dolayı evinin duvarlarının çatladığını ifade etmiş ve bizleri çatlakları göstermek üzere evine davet etmiş tir) dolayı göçmelerine bağlı olarak bölgeye özgü kültürel ürün ve değerlerin kaybolma riski bulunmaktadır. Hayvancılığın ve tarımın yapılamaması köylülerin bir kısmının köyden göçmesine neden olması dikkate alınması gereken bir olgudur.

c) İbadet yeri ya da inançsal mekanlar açısından: Tarım ocağının bulunduğu yerle davada iptal istemine konu edilen inanç mekânı türbenin (Şeyh Hasan Basri Türbesi) arası yaklaşık bir buçuk km kadardır. Dolayısıyla ocak alanına çok yakın olduğu söylenemez. Ancak uzun vadede, inanç merkezi olan ve aynı zamanda ibadet ve inanç ritüellerinin uygulandığı alan olarak kullanılan türbe (ve yakınlardaki cami, ziyaretgâh gibi dinî mekânlar), ocaktan çıkan tozlardan etkilenebilir. Yöre toza maruz kalan türbenin zaman içinde ziyaretçilerinin azalacağı dolayısıyla yöre insanlarının türbe ziyaretlerini azaltacakları buna bağlı olarak da inanç ve inanca bağlı ritüellerini yerine getiremeyecekleri hususundaki kaygıları dikkate alınmalıdır.

Birçok inançta, inanç-ibadet merkezlerinin ve inanç uygulama/ritüel alanlarının (türbe, ziyaretgâh, cami, kilise, vs) temiz olması inananlar açısından çok önemlidir ve dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bir dinî inanca mensup olanlar, inanç alanlarının temizliği için özel bir çaba gösterirler. Bölgedeki ocaklar sürekli olarak yaydıkları tozlarla bu mekanların temizliğini tehdit eder duruma gelmektedirler. Dava konusu ocak ile yerleşim birimlerindeki dinî yapıları (türbe, cami, ziyaretgâh) sürekli olarak toza maruz bırakmasının bu konuda hassasiyet duyan kişilerin rahatsız olması beklenebilir bir durumdur. Bölgede yaşayan insanlar için önemli bir dinî ziyaret, ibadet ve

T.C.
HATAY

3. DARE MAHKEMES

ESAS NO : 2023/2339

ritüel yeri (kurban ve adak kesmek, namaz kılmaz, bayram ziyaretleri vs.) olan türbenin (eyh Hasan Basri Türbesi) kirlilik anlanması tehdit altında oldu unun dü ünülmesi anlaşı lır bir eydir. Dolayısıyla ta oca nın yakın zamanda olmasa bile uzun vadede (ta oca nı çalı tıranlar, alanda kazı yapma süresinin be yıl oldu unu belirtmi olsalar da yöre insanları, daha önce açılmı olan ocaklardan edindikleri tecrübeye dayanarak be yıl sonra ocak alanını terk edeceklerine dair sözlerine inanmadıklarını ifade etmektedirler) türbeyi olumsuz etkileyece i, türbeyi ziyaret eden insanların ibadetlerini yerine getiremeyece i endi esi dikkate de erdir." ekinde bilimsel ve teknik de erlendirmelere yer verilmi tir.

Bu durumda, dosya kapsamında bulunan bilgi ve belgeler ile ke if ve bilirki i incelemesi neticesinde düzenlenen bilirki i raporunda yer alan tespitler birlikte de erlendirildi inde; proje alanı olarak seçilen yerin, dava konusu proje için uygun olmadı ı, yine Proje Tanıtım Dosyasında proje yer alternatiflerinin de erlendirilmedi i, dava konusu alanda üretim amaçlı yapılacak patlatmalar neticesinde kırıklı çatlaklı yapıya sahip neritik kireçta ları içerisinde yeni ve zamanla daha geni kırık ve çatlaklar olu abilece i, olu abilecek yeni ve geni çatlaklar ve kırıklar nedeniyle yeraltısuyu akı ı akım yönlerinde de i imler meydana gelebilece i, bu de i imlere ba lı olarak bölge halkı tarafından açılan sulama ve içme amaçlı keson ve sondaj kuyularının olumsuz yönde etkilenece i, dolayısıyla proje etki alanı tespitinin, jeolojik, hidrolik ve hidrojeolojik açıdan do ru yapılmadı ı, proje alanı çevresinde bulunan köylerin içme sularını proje alanına yakla ık 1.5-2 km mesafede artezyen kuyularından sa lamakta oldu u, toprak tarafından yeterince filtrelenmeden kullanılan bu suyun ilerde insan sa lı ı için ciddi risk durumları olu turabilece i, proje alanının yakınında bulunan bir bölgede kurumakta olan bir içme suyu kayna mın da tespit edildi i, proje alanına yakın bölgede bahçe tarımı ekinde sebze yeti tiricili inin yapıldı ı küçük ölçekli alanlarda, yaban domuzlarının avlanma alanlarının de i mesi sonucu domuz zararının arttı nın tespit edildi i, proje alanının toz salınımı bakımından çok yo un etki altında oldu u, proje etki alanı içerisinde yüksek derecede toz birikimine maruz kalmı çok sayıda bitki örneklerinin tespit edildi i, proje alanına yakla ık 1200 m mesafede bulunan endemik olmamakla beraber bölgeye has özellikler ta ıyan genellikle halhalı çe idinden olu an zeytinliklerin, köy halkının kendi ihtiyaçları için yeti tirmi oldu u üzümün ve incir a çlarının, söz konusu i letme kaynaklı toz emisyonlarında ciddi derecede olumsuz etkilendiklerinin tespit edildi i, Proje Tanıtım Dosyasında yer alması gereken Kümülatif Etki De erlendirmesinin yapılmadı ı, kalker oca ı ve kırma eleme tesisinin, ba ta Bozlu Mahallesi/Köyü olmak üzere civar yerle im alanlarını ve bölge insanın sosyal/kültürel ya amını kısa ve uzun vadede olumsuz etkileyece i, sonuç olarak dava konusu projenin yüzey ve yeraltısularına, çevreye, yerle im yerlerine, ibadet alanlarına, tarım ve orman alanlarına, insan sa lı ına olumsuz etkilerinin bulundu u anlaşı ldı ndan, dava konusu "Çevresel Etki De erlendirme (ÇED) Gerekli De ildir" kararında hukuka, mevzuata ve kamu yararına uygunluk bulunmadı ı sonucuna varılmı tır.

Öte yandan, dava konusu i lemin uygulanması halinde telafisi güç zararlar do abilece i açıktır.

Açıklanan nedenlerle; hukuka aykırılı ı açık olan dava konusu i lemin, uygulanması halinde telafisi güç zararlar do abilece inden 2577 sayılı Kanunun 27. maddesi uyarınca teminat alınmaksızın **yürütmesinin durdurulmasına**, 2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesinin 2. fıkrasının (e) bendi uyarınca **itiraz yolu kapalı ve kesin** olmak üzere 13/12/2024 tarihinde oy birli iyle karar verildi.

Ba kan
SUAT UYAR
212522

 e-izalidır

Üye
HASAN KOZO LU
216753

 e-izalidır

Üye
MUHAMMED ERMAN
ERGÜL

266595

 e-izalidır

T.C.
HATAY

3. DARE MAHKEMES
ESAS NO : 2023/2339

